

L-Imnara No. 16

IL - HAJJA FL - IMGĦODDI

Mary Ghio

Il-hajja fl-imgħoddi ma kienetx komda. Il-mara tad-dar kienet tqum fl-erbgħa ta' filgħodu, u wara li tisma l-quddiesa ta' l-ewwel, tmur fuq il-banju taħsel xi ħasla ħwejjieg. Hasla ħwejjieg kien fiha kedda, għax kien ikollha taħsel, tgħalli, tlaħlaħ u tonxor, u wara tixxotta l-kwantita' ta ilma li tkun xerdet ma' l-art. Ix-xirja kien ikollha ssir kuljum, għax fridje ma kienx hawn.

Il-bir u l-bomblu kienu jridu jagħmlu tajjeb biex fis-sajf ikunhemm xarba friska; il-kaxxa tas-silg giet aktar il-quddiem. Din il-kaxxa kient ta' l-injam miksija bżiż-żingu; jitfghu fiha blokka silg imgeżwra go biċċa flanella jew go biċċa karta ħażina, u fiha jpoġġu l-frott u xi fliexken ta' l-inbid jew ta' l-ilma.

Meta l-mara tīgi bix-xirja tibda tikkorda l-borma. Tagħmel borma ħaxix, titfagħiha xi biċċa żaqq, xi widna, zewg saqajn immellha u xi denb tal-ħanzir, u jien ngħid kif kienu jgħidu dak iż-żmien..."tagħmel daqsxejn kawlata tagħqad fuq id-difrej". Il-mara Maltija dejjem kienet thobbi issajjar. Ħaxix bil-kirxa, stuffat tal-majjal jew tal-muntun. L-Erbgħa u l-Ğimħa bigilla, sfineg tal-bakkaljaw, aringi, incova, ma' ftit fażola, zebbug u marinat kien l-ikel favorit tal-ħaddiem Malti. Imqarrun, ross fil-forn, torti, tigiega jew fenek, kienu l-aktar li jissajru fil-ħdud u l-festi.

GHand tal-forn kienu jieħdu id-dixx bl-ikel mgħotti b'sar-vetta. Il-furnar kien ikollu biċċiet taż-żingu mqattgħin xi sitt centimetri kwadri, b'gang f'toqba fit-tarf. Dawn kienu jkunu tnejn tnejn bl-istess numru, biex wieħed jiddendel mad-dixx, u l-ieħor jinżamm minn sidu biex meta jigi lura għaliex isibū jaqbel u ma jinbidillux.

Waqt il-facendi, l-mara maltija kienet thobbi tgħanni. Dawn huma xi ftit mill-ghanjiet li kienu jgħannu waqt il-ħasil tal-ħwejjieg:

Ajma qalbi kemm tuġagħni,
Qed tuġagħni, għandha biex...
Qabel kellha min iħobbha,
U miskina 'ssa mgħandhiex.

Hanini beċċun bajdani,
Fejn imur iżoqquhuli;
Hanini jagħmel għa żaqqu,
Għad xi darba joħduhuli.

Fejn hu dak iż-żmien ta' dari
Meta xebba taqbad thobbi?
Granet tagħmel xejn ma tiekol,
Ljieli tagħmel ma torqodx!

In-nisa kienu jgħannu anki waqt li kienu jfetħtu l-ħaxixa jew is-suf tan-nagħaq biex jimlew is-saqqu jew il-mitra. Imtiera kien hemm tat-tiben, tas-suf jew tal-ħaxixa. Is-suf, l-ewwel kienu jaħsluh il-baħar jew fl-ilma bil-melħ biex ma

jdewwid, u wara li jinxef sewwa ifettħuh. Il-ħaxixa kienet tigi bil-ball; din ukoll kienu jfettħuha, u wara jimlew is-saqqu u jittrapuntaw b'labra twila u ħoxna jgħidulha msella. L-ewwel kienu jaqtgħu biċċiet tad-drapp tondi daqs sold jew daqs ħames ġenteżmi, u mbagħad ipoġġu biċċa taħt l-oħra fuq il-mitraħ, idaħħil l-imsella bi spaga twila minn taħta għal fuq, u terġa' minn fuq għal taħt, tingibed, tingħafas u tintrabat tajjeb, u tingata' bl-imqass; kienu jibqgħu sejrin hekk, jagħmluhom xi żewgt ixbar minn xulxin, sakemm jimleww tul il-mitraħ kollu.

Wara ġurnata taħbi biex iddur bil-familja, il-mara kienet tistrieh billi kienet toħrog siġġu ħdejn il-bieb ta' barra u toqghod traqqa' xi qalziet, peduni jew libsa. L-ewwel iddaħħal qisha bajda ta' l-injam fil-peduna, u mbagħad kienet toqghod traqqa' bil-paċenzja kollha, waqt li tgħid xi kelma mal-ġara dwar xi problema tal-familja.

Hafna mill-irġiel, wara x-xogħol kienu jmorrū l-kažin tal-banda jew ġo xi hanut ta' l-inbid, jintasbu madwar xi mejda jixorbu xi pinta. Min idaħħan bil-pipa u min jobrom xi sigar-rett, u jirrakkontaw xi jkun ġara matul il-ġurnata fuq ix-xogħol, u jekk fosthom jinzerta jkun hemm xi wieħed li jbaħħar kien joqgħod jirrakkonta kemm il-ġharqa ra ma' wiċċu, u kemm nies iltaqa' magħhom bi lsien u drawwiet differenti...iżejjen l-istorja b'dawk ta' madwaru attenti u mistaghħġba b'dak kollu li jisimgħu.

L-istess kien jiġri fil-ħwienet ta' l-ikel fejn l-istejjer ma jonqsux. Ix-xatt tal-Belt kien hemm il-ħwienet ta' l-ikel għal dawk li jaħdmu ta' burdnara, qaddiefa tad-dgħajes u ħaddiema oħra li kellhom mistier fuq il-baħar; platt kirxa jew għażiġ kien jiswa sold biss....erba milleżmi ta' llum.

Fl-antik veru li kien hawn il-faqar u kulħadd jixtri bis-soldi u l-ħbub, pero' l-ikel kien ġenwin u tajjeb; jien ukoll niftakar it-togħma ta' l-ikel xort' oħra, aktar bnina. Anke semplice biċċa nċova bajda kelliha togħma oħra!....

L-Imnara No. 16

jdewwidix, u wara li jinxef sewwa ifetthuh. Il-haxixa kienet tigi bil-ball; din ukoll kienu jfetthuha, u wara jimlew is-saqqu u jittrapuntawh b'labra twila u hoxna jgħidulha msella. L-ewwel kienu jaqtgħu biċċiet tad-drapp tondi daqs sold jew daqs ħames ċenteżmi, u mbagħad ipoġġu biċċa taħt l-oħra fuq il-mitraħ, idaħħil l-imsella bi spaga twila minn taħta għal fuq, u terġa' minn fuq għal taħt, tingibed, tingħafas u tintrabat tajjeb, u tingata' bl-imqass; kienu jibqgħu sejrin hekk, jagħmluhom xi żewgt ixbar minn xulxin, sakemm jimleww tul il-mitraħ kollu.

Wara ġurnata taħbit biex iddur bil-familja, il-mara kienet tistrieh billi kienet toħroġ sigġu ħdejn il-bieb ta' barra u toqghod traqqa' xi qalziet, peduni jew libsa. L-ewwel iddaħħal qisha bajda ta' l-injam fil-peduna, u mbagħad kienet toqghod traqqa' bil-paċenzja kollha, waqt li tgħid xi kelma mal-ġara dwar xi problema tal-familja.

Hafna mill-irġiel, wara x-xogħol kienu jmorrū l-kažin tal-banda jew ġo xi hanut ta' l-inbid, jintasbu madwar xi mejda jixorbu xi pinta. Min idaħħan bil-pipa u min jobrom xi sigarrrett, u jirrakkontaw xi jkun ġara matul il-ġurnata fuq ix-xogħol, u jekk fosthom jinzerta jkun hemm xi wieħed li jbaħħar kien joqgħod jirrakkonta kemm il-ġħarqa ra ma' wicċu, u kemm nies itaqqa' magħhom bi lsien u drawwiet differenti...iżejjen l-istorja b'dawk ta' madwaru attenti u mistagħġba b'dak kollu li jisimgħu.

L-istess kien jiġri fil-ħwienet ta' l-ikel fejn l-istejjer ma jonqsux. Ix-xatt tal-Belt kien hemm il-ħwienet ta' l-ikel għal dawk li jaħdmu ta' burdnara, qaddiefa tad-dgħajes u ħaddiema oħra li kellhom mistier fuq il-baħar; platt kirxa jew għażiġ kien jiswa sold biss....erba milleżmi ta' llum.

Fl-antik veru li kien hawn il-faqar u kulħadd jixtri bis-soldi u l-ħebbu, pero' l-ikel kien ġenwin u tajjeb; jien ukoll niftakar it-togħma ta' l-ikel xort' oħra, aktar bnina. Anke semplici biċċa nċova bajda kellha togħma oħra!....